

Motion till riksdagen 2019/20:1622

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Trygghet i skolan

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att ansvaret för diskriminering i skolan flyttas från Diskrimineringsombudsmannen till Skolinspektionen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett nyckeltal för elevhälsa om att det ska finnas skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog vid varje skolenhet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur lagstiftningen kan utvecklas när det gäller mobbning, våld och kränkande behandling i syfte att stärka tryggheten och studieron i skolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elevernas rätt till reellt inflytande över sin utbildning och arbetsmiljö bör förtydligas i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om att ålägga grundskolor att erbjuda sina elever kostnadsfri frukost och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att kameraövervakning på skolor förbjuds under dagtid och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Den svenska arbetarrörelsen byggde på 1900-talet upp en skola för alla. Detta i strid mot en höger som ville att kunskap skulle vara ett privilegium för några få. Inte i något annat land var skillnaderna i resultat mellan skolor så små som i Sverige. Den jämlika skolan ledde även till trygghet för elever och personal. I dag går utvecklingen åt fel håll.

Elevers bakgrund spelar allt större roll, vilket innebär att lärarnas faktiska möjlighet att ge alla elever det stöd de behöver minskar. Hur mycket elever lär sig beror i dag alltmer på vilken skola de hamnar i och på föräldrarnas bakgrund. Så behöver det inte vara. Vänsterpartiet vill skapa en jämlik och sammanhållen skola. Förskolan och skolan ska lägga grunden för ett liv med möjligheter – inte ett förstelnat klassamhälle, som i sin tur leder till otrygghet och splittring.

En jämlik skola och förskola är bra för alla. När elever med olika bakgrund och livsåskådning möts förbättras inte bara resultaten utan också sammanhållningen. Skolan kan inte avskaffa klassamhället, men jämna ut skillnader så att alla barn får en bra start i livet. Därför bör den tillföras mer resurser som fördelas efter behov, så att de barn som behöver stöd kan få det direkt och inte halkar efter.

I en demokratisk skola möts alla elever av positiva förväntningar inte minst eftersom det finns stark evidens för att det är så det bästa lärandet sker. I en demokratisk skola arbetar man också utifrån premissen att det är skolans och undervisningens kvalitet som avgör hur det går för eleverna och eftersträvar aktivt att motverka de skillnader i förutsättningar som följer med elevernas bakgrund. Det innebär att skolan måste bli mycket bättre på att erbjuda elever särskilda stödsatser, något som har stor betydelse för det förebyggande trygghetsarbetet. Dessa insatser måste ständigt följas upp och omprövas så att de hela tiden är anpassade till elevens behov. Våldsytringar och mobbning ska aldrig accepteras samtidigt som mest fokus bör ligga på att motverka grundorsakerna.

3 Ansvar för diskriminering i skolan

Under många år har det uppmärksammats att elever som utsätts för rasism eller sexuella kränkningar inte får det stöd som behövs. En del av detta är det systemfel som gör att den typen av kränkningar ska anmälas till Diskrimineringsombudsmannen (DO) som sällan utreder och inte heller har några sanktionsmöjligheter mot skolorna. Detta gör att en elev som blir mobbad kan få hjälp av Skolinspektionen men är kränkningarna av sexuell eller rasistisk karaktär händer oftast ingenting eftersom DO inte vidtar några åtgärder med hänvisning till att de inblandade är minderåriga. Två av varandra oberoende utredningar har föreslagit att ansvaret för diskriminering i skolan ska flyttas från DO till Skolinspektionen men trots det har ännu ingenting hänt. Redan i samband med #metoo sade dåvarande utbildningsministern till Dagens Nyheter att ett lagförslag fanns färdigt att läggas fram på bordet. Snart två år senare finns fortfarande inget lagförslag och elever fortsätter att hamna i kläm. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag som innebär att ansvaret för diskriminering i skolan flyttas från Diskrimineringsombudsmannen till Skolinspektionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Elevhälsan

De allra flesta barn och unga i Sverige mår bra, men långt ifrån alla. Den psykiska ohälsan ökar. Vänsterpartiet menar att skolan i hela sin verksamhet måste verka för att bevara och främja elevernas hälsa och för att stödja eleverna om de trots förebyggande

insatser mår dåligt, fysiskt eller psykiskt. Det handlar inte bara om att det ska finnas fungerande skolhälsovård, utan också om att skolan ska ge kunskap om hälsa.

Forskning visar att individernas hälsa är beroende av faktorer som kön, könsidentitet/könsuttryck, klass, etnicitet, hudfärg, sexuell läggning m.m. Exempelvis visar forskning att hos elever som sökt till yrkesförberedande program i gymnasieskolan förekommer psykosomatiska besvär i mycket större utsträckning än bland elever som sökt studieförberedande program. Dessutom visar forskning att flickor har psykosomatiska besvär dubbelt så ofta som pojkar. Sådana besvär är också dubbelt så vanliga hos pojkar med utlandsfödda föräldrar än hos dem med svenskfödda föräldrar.

Elevernas hälsa ska uppfattas som en fråga för hela skolan, inte bara för den enskilde eleven. Skolan får inte blunda för att elevernas hälsa påverkas av hur verksamheten organiseras och miljön utformas. Organiseringen kan bidra till elevers ohälsa, psykiskt såväl som fysiskt. Om en elev har hög frånvaro, svårigheter i skolarbetet, svårigheter i sociala relationer etc., ska orsaker även sökas i skolan som helhet, inte åtgärdas genom att ogiltig frånvaro skrivs in i ordningsomdömen eller betyg.

För att kunna arbeta förebyggande måste alla lärare ha kunskap om barns och ungdomars hälsa. För att skolsköterska, kurator och psykolog ska kunna ingå i det förebyggande arbetet måste de finnas närvarande i skolverksamheten. Elever ska enkelt och kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete. Regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett nyckeltal för elevhälsa om att det ska finnas skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog vid varje skolenhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 En skola fri från mobbning och våld

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en central förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Den kränkande behandling som alltför ofta förekommer i skolan måste motarbetas med kraft, och alla vuxna i skolan bär ett ansvar för detta. Såväl en vuxen som en elev i skolan kan både vara utsatt för och vara den som utsätter andra för kränkande behandling.

När hot och våld sker i den svenska skolan, oavsett om det är gentemot lärare eller gentemot elever, ska självfallet åtgärder sättas in genom ett starkt ledarskap av rektorer och genom att våra lagstiftningar följs av rättsväsendet. Men grundorsakerna till problematiken kommer inte att åtgärdas så länge vi inte har en bättre arbetsmiljö för skolans personal, så länge vi inte har mindre grupper i skolan och så länge vi inte har en elevhälsa som finns där i tillräckligt stor utsträckning för våra elever.

Vänsterpartiet menar att grundorsakerna till att våldet i skolan har ökat måste belysas. En av dessa orsaker är en alltmer segregerad skola p.g.a. det system som har byggts upp under de senaste decennierna, där eleverna ses som kunder och inte som elever som har rätt till kunskap. Där införandet av friskolor och skolpeng har gjort att skolans kompensatoriska uppdrag fått mindre betydelse och elever med störst stödbehov samlas på skolor med låg personaltäthet och för få behöriga lärare. Otryggheten minskar när barn inte får det stöd de behöver i skolan. När barn inte blir sedda tappar de lätt framtidstron.

Skolan är till viss del en återspeglning av samhället. Sverige var en gång i tiden ett av världens mest jämlika länder. I dag ser det inte ut så. I dag ser vi allt större psykisk ohälsa. Vi ser hur patriarkala strukturer, sexism och skönhetsideal påverkar unga tjejers psykiska hälsa. Vi ser också hur segregationen breder ut sig p.g.a. de ökande klyftorna och rasismen.

Vi anser att förebyggande åtgärder generellt är av betydligt större vikt för att verkligen förhindra kränkningar än vad disciplinära åtgärder är. En välfungerande elevhälsa, liksom ett nära samarbete mellan skola, fritidshem och föreningsliv, är exempel på förebyggande arbete som behöver tillmätas större vikt. Sociala problem och kränkningar på en skola uppstår inte ur tomma intet – det omgivande samhället och vårdnadshavarna behöver involveras mer och på ett strukturerat sätt i arbetet för att alla elever ska ha en trygg skolgång.

Vänsterpartiet vill se en skola där elevernas mångfald och olikheter ses som en tillgång och inte som ett hot. Fördomar kring funktionsnedsättningar ska bekämpas och skolan ska vara tillgänglig både i fysiskt och kognitivt hänseende. Många elever blir utsatta för rasism i skolan och vittnar om att skolorna ofta saknar förmågan att bemöta och motverka det. Lärare och annan skolpersonal behöver få kompetensutveckling i att arbeta mot rasism.

Värdegrundsfrågor ska diskuteras aktivt på varje skola. Lärare behöver ha kunskap om normer och granska dem kritiskt. Undervisningen i sexualitet och relationer ska tydligt preciseras i kursplanerna och ska också vara en del av arbetet med likabehandling, då många kränkningar grundar sig på kön, sexualitet eller könsuttryck. Alla ska våga uttrycka sin identitet på sina egna villkor i skolan. Skolan är en av de vanligaste platserna för unga tjejer att utsättas för sexuella trakasserier. Fortfarande händer det att sexuella trakasserier ses som en naturlig del av vardagen. För Vänsterpartiet är det oacceptabelt. Lika höga krav ska ställas på barns arbetsmiljö som på vuxnas.

Skolan ska ansvara för att även vårdnadshavarna involveras i värdegrundsarbetet. Såväl rektor som personal bör ha en handlingsplikt, inte bara anmälningsplikt, när dessa fått kännedom om att en elev blivit utsatt för kränkande behandling, något som framhållits av DO. Det ska vara tydligt att plikten att anmäla och åtgärda problem inte bara gäller när en elev anser sig utsatt för kränkande behandling – skolan ska göra en egen bedömning av om det inträffade kan vara ett exempel på kränkande behandling eller diskriminering. Vi menar att den nuvarande lagstiftningen mot mobbning och kränkande behandling som finns i Sverige måste bli bättre. Lagstiftningen på detta område bör utvecklas ytterligare. Regeringen bör utreda hur lagstiftningen kan utvecklas när det gäller mobbning, våld och kränkande behandling i syfte att stärka tryggheten och studieron i skolan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Elevskyddsombud

Mer makt och inflytande för eleverna i skolan är också ett verktyg för att skapa en bra studie- och arbetsmiljö. Skolan ska därför främja demokratiska arbetsätt där elever, personal och föräldrar är delaktiga och har inflytande över såväl formella beslut som den vardagliga verksamheten. Att kunna påverka sin situation är en betydande faktor för hälsa och inlärning. Elevinflytandet handlar inte bara om sociala frågor utan har även anknytning till undervisningens organisering, såsom diskussioner om förbättrad

samordning av provperioder och en jämn arbetsbelastning för eleverna under läsåret, innehåll i temaveckor och inte minst trygghetsarbete.

Arbetsmiljöfrågor, värdegrunder och eventuella regler för samvaron på skolan ska diskuteras aktivt. Företrädare för elever ska inte bara vara delaktiga i framtagandet av sådana regler utan även i besluten om desamma. Såväl elevrepresentanter som elevskyddsombud ska ha rätt till utbildning samt kompensatoriskt stöd för den undervisning de gått miste om under sin utbildning. Skolan ska också vara skyldig att tillhandahålla de lokaler och den utrustning som behövs för att elever och elevrepresentanter ska kunna hålla de möten och andra sammankomster som krävs för att utöva det inflytande man har rätt till.

Vi menar att det ska vara möjligt att inrätta lokala styrelser för gymnasieskolor där elevrepresentanterna är i majoritet. Där detta tillämpats på försök har det fallit väl ut och det saknas skäl för staten att förbjuda detta mot huvudmannens uttryckliga vilja.

Ökat inflytande handlar inte bara om en rättighet att få påverka sitt dagliga arbete utan i lika hög grad om en skyldighet att ta ansvar för sitt eget lärande. Elevernas rätt till reellt inflytande över sin utbildning och arbetsmiljö bör förtydligas i skollagen i enlighet med vad som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Rätt till frukost

Vänsterpartiet anser att alla barn i landets samtliga skolor ska få äta sig mätta varje dag och att de ska ha rätt till frukost. För oss är detta lika självklart som att de ska få ta del av en pedagogisk verksamhet av god kvalitet. Många barn och unga äter inte frukost hemma. Det kan bero på att tiden inte räcker till eller på dåliga matvanor. Det finns emellertid också barn som möts av ett tomt kylskåp på morgonen. Föräldrarna har helt enkelt inte råd att köpa mat.

Flera av landets skolor erbjuder frukost i skolan. Skolor som har frukostservering upptäcker snabbt fördelarna. Det blir lugnare i klassrummen, frånvaron minskar, eleverna blir pedagogiskt mer tillgängliga och deras intresse för kost och hälsa ökar. Av de skolor som serverar frukost i dag är det tyvärr många som tar betalt. Frukost är något som ska erbjudas alla elever och då får kostnaden inte vara ett hinder för de elever som inte har råd, men som ofta är de som har störst behov.

Frukost i skolan ska inte ersätta frukosten i hemmet utan fungera som ett komplement för de elever som av någon anledning inte hinner eller kan äta hemma. Att servera frukost i skolan är ett sätt att ge alla elever en bra start, men också goda förutsättningar att orka hela skoldagen.

Regeringen bör tillsätta en utredning om att ålägga grundskolor att erbjuda kostnadsfri frukost för sina elever. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Förbud mot kameraövervakning inomhus under skoltid

I stället för att se till att bemanna skolorna väljer många skolor andra lösningar för att motverka våld och skadegörelse m.m. Ett av de vanligaste tekniska hjälpmedlen är kameraövervakning. Kameraövervakning kan visserligen skapa en känsla av trygghet, men för många innebär den ständiga övervakningen ett intrång i den personliga integriteten. För dem leder övervakningen till en försämrad arbetsmiljö. För Vänsterpartiet är det självklart att barn och unga har lika stor rätt till sin integritet som vuxna. Unga människor behöver t.o.m. ett starkare skydd eftersom de inte har samma möjligheter att föra sin talan som vuxna. Det finns dessutom andra metoder för att skapa trygghet i skolan så som mer personal och en trygg miljö. Regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att kameraövervakning på skolor förbjuds under dagtid. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Birger Lahti (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Daniel Riazat (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Westerlund Snecker (V)